

Ελένη Φτιάκα

Τμήμα Επιστημών της Αγωγής
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Παιδαγωγική, Πολιτισμός Πολιτικές:

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Διεθνές Συνέδριο
9 -10.9.11

Στή Σκιά της Ενταξιακής Νομοθεσίας :

Προσδοκίες και Πραγματικότητες

Εκπαιδευτική πολιτική και ενιαία εκπαίδευση

- Is inclusion just about children with special needs or about schools and professionals changing to ensure that no-one was left out? (Barton 1997)
- Has the new terminology that came into place (...) meant only a linguistic shift or a new educational policy agenda? (Vislie 2003)

Εκπαιδευτική πολιτική και ενιαία εκπαίδευση

- Has the reformist agenda on inclusive education been irrevocably undermined? (Slee 2006)
- Is inclusion a neo-liberal administrative practice, an EU imposed dogma or something else? (Zoniou-Sideri 2007)

Κύπρος: Ιστορικά στοιχεία

- 1898: Αρχή Αγγλοκρατίας
- 1929: Ίδρυση Σχολής Τυφλών
- 1960: Ανεξαρτησία
- 1979: Νόμος 47/79 - Διαχωρισμός
- 1999: Νόμος 113(Ι)/99 - Ένταξη
- 2001: Υλοποίηση Νόμου
- 2004: Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ερευνητικό πρόγραμμα 2004-2006

- Εφαρμογή νέας νομοθεσίας - υλοποίηση
- Παγκύπρια έρευνα - ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα
- Α φάση - προδημοτική και δημοτική εκπαίδευση
- Εκπαιδευτικοί, λειτουργοί ένταξης και γονείς

Τρέχουσα Έρευνα 2009- 2011

- Ειδική Μονάδα - Μελέτη Περίπτωσης Αγροτικού Γενικού Σχολείου
- Ρόλος Ειδικών
- Ρόλος Γονιών
- Συνεργασία Σχολείου - Οικογένειας
- Εκπαιδευτικοί, λειτουργοί ένταξης, γονείς -- παρατήρηση

Εκπαιδευτική Πολιτική

Προσδοκίες και Πραγματικότητες
Ρητορική και Πρακτική

...

Ένταξη

Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό

Πρόγραμμα

Αξιολόγηση

Ένταξη - Πώς;

Προσδοκία

Θεσμοθετείται το εκπαιδευτικό δικαίωμα κάθε παιδιού να φοιτά στο σχολείο της γειτονιάς

Πραγματικότητα

‘το μεγαλύτερο αρνητικό είναι ότι η ένταξη εξαρτάται από την ‘καλή θέληση’ των δασκάλων και των διευθυντών...’

Ένταξη: από ποιόν, για ποιόν;

Όραμα

Το πλεονέκτημα της νέας νομοθεσίας για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι ξεκάθαρο. Θα έχουν εκπαιδευτικές ευκαιρίες που δεν είχαν ποτέ στο παρελθόν.

Πραγματικότητα

'...αυξάνεται ο αριθμός των μονάδων. Επίσης φαίνεται να υπάρχει εξειδίκευση των μονάδων...'

Ένταξη: από ποιόν, για ποιόν;

Όραμα

Το πλεονέκτημα της νέας νομοθεσίας για τα παιδιά με ειδικές είναι ξεκάθαρο. Θα έχουν εκπαιδευτικές ευκαιρίες που δεν είχαν ποτέ στο παρελθόν.

Πραγματικότητα

'...παρατηρείται συζήτηση δημιουργίας νέων δομών... Και για κέντρα εκπαίδευσης με διαφορετικό χαρακτήρα, εγώ θα έλεγα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας για τους μαθητές με μαθησιακά προβλήματα...'

Ένταξη: από ποιόν, για ποιόν;

Όραμα

Το πλεονέκτημα της νέας νομοθεσίας για τα παιδιά με ειδικές είναι ξεκάθαρο. Θα έχουν εκπαιδευτικές ευκαιρίες που δεν είχαν ποτέ στο παρελθόν.

Πραγματικότητα

'...το εκπαιδευτικό σύστημα όπως είναι δομημένο αυτή τη στιγμή έχει σοβαρά προβλήματα και (μερικά παιδιά πρέπει να μετακινηθούν)...'

Ένταξη - Πώς;

Προσδοκία

Παντελής Έλλειψη
Αναφοράς σε
Ειδικές Μονάδες
στο Νόμο

Πραγματικότητα

*Άνθιση Ειδικών
Μονάδων σε όλη την
επικράτεια και όλες
τις βαθμίδες της
εκπαίδευσης*

Ένταξη - Πώς;

Προσδοκία

Το παιδί περνά τον περισσότερο χρόνο του μέσα στην τάξη. Απομακρύνεται από τους συνομηλίκους του μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητο και για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Πραγματικότητα

Τα παιδιά διδάσκονταν στην ειδική μονάδα για πάνω από 20 διδακτικές περιόδους, σε σύνολο 35 περιόδων.

Ένταξη - Πώς;

Σε πείσμα της νέας νομοθεσίας, η ένταξη έχει ερμηνευτεί σε στενά διαχωριστικά πλαίσια. Επίσης η εκπαίδευση των παιδιών εξακολουθεί να εξαρτάται από έναν αριθμό παραγόντων που είναι συχνά αστάθμητοι όπως συγκεκριμένα σχολεία και άτομα.

Ένταξη - Πού;

Προσδοκία

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν - επιτέλους- ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες με όλα τα άλλα παιδιά..

Πραγματικότητα

'...ρίξαμε όλα τα παιδιά μέσα στο δημοτικό σχολείο... Υπάρχει έλλειψη μέσων, οι δάσκαλοι είναι ανενημέρωτοι, δεν έγινε επιμόρφωση προσωπικού από διευθυντές μέχρι βοηθητικό προσωπικό...'

Ένταξη: από ποιόν, για ποιόν;

Πώς μπορούμε να περιμένουμε ότι άνθρωποι οι οποίοι προέρχονται από ένα διαχωριστικό σύστημα μπορούν να υλοποιήσουν επιτυχώς μία ενταξιακή φιλοσοφία?

Ένταξη - Πού;

Προσδοκία

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν - επιτέλους- ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες με όλα τα άλλα παιδιά..

Πραγματικότητα

'...καλέσαμε το γυμναστή να μας ενημερώσει τι κάνει το μωρό την ώρα που εντάσσεται στο μάθημά του και λέει - μπροστά στη μητέρα του παιδιού- 'ζει στον κόσμο του!'...'

Ένταξη - Πού;

Προσδοκία

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν - επιτέλους- ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες με όλα τα άλλα παιδιά..

Πραγματικότητα

*'...Εμένα μου έτυχε και στο δικό μου σχολείο...
Να παω να πιάσω ένα μωρο από την τάξη και να κοιμάται πάνω στο θρανίο! Δεν έχει τίποτε να κάνει. Τίποτε που να ανταποκρίνεται στο επίπεδό του...'*

Ένταξη - Πού;

Για τα περισσότερα παιδιά με ειδικές ανάγκες εξακολουθεί να παρέχεται ακατάλληλη ή και καθόλου εκπαίδευση... Αυτό φαίνεται να προκύπτει από έναν αχτύπητο συνδυασμό: αδιαφορία, άγνοια και φόβος.

Ένταξη - Πού;

Προσδοκία

Ο δάσκαλος της τάξης θα είναι ικανός και πρόθυμος να χειριστεί αυτά τα παιδιά μαζί με όλα τα άλλα παιδιά της τάξης.

Πραγματικότητα

'...συνάδελφοι έκαναν λογαριασμό, ποιές τάξεις δεν θα επιβληθούν γιατί σε εκείνες θα έχει κάποιος τέτοια παιδιά... Δεν είναι απλά η επιθυμία... Είναι ένας τεράστιος φόβος...'

Ένταξη - Πού;

Προσδοκία

Ο δάσκαλος της τάξης θα είναι ικανός και πρόθυμος να χειριστεί αυτά τα παιδιά μαζί με όλα τα άλλα παιδιά της τάξης.

Πραγματικότητα

'...οι γενικοί δάσκαλοι νιώθουν ότι εμείς ζητούμε πράγματα στα οποία οι ίδιοι δε μπορούν να ανταποκριθούν...'

Ένταξη - Πού;

Προσδοκία

Ο δάσκαλος της τάξης θα είναι ικανός και πρόθυμος να χειριστεί αυτά τα παιδιά μαζί με όλα τα άλλα παιδιά της τάξης.

Πραγματικότητα

'...οι δάσκαλοι ζητούν διαφοροποίηση του αναλυτικού... Είχαμε πει να γίνει μια τράπεζα υλικού... Τελικά έμεινε στα χαρτιά. Δεν έγινε κάτι...'

Ένταξη - Πού;

Φόβος που προέρχεται από άγνοια και έλλειψη προετοιμασίας εμποδίζει τους δάσκαλους να παράσχουν όλα όσα μπορούν στο παιδί πριν το παρατήσουν στους 'ειδικούς'. Λειτουργεί επίσης ως αιτία άμεσης απόρριψης.

Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Προσδοκία

Το κάθε παιδί
έχει ένα πρόγραμμα
κομμένο και ραμμένο
στις ανάγκες του.
Το πρόγραμμα αυτό
επιμελείται η
συνδετική
λειτουργός.

Πραγματικότητα

*'Τούτο πρέπει να
γίνεται από μας... Όμως
εμείς πόσο χρόνο
έχουμε για να πάμε να
δούμε όλα τα παιδιά
στην αρχή του χρόνου;
Στην ουσία το κάνει ο
ειδικός εκπαιδευτικός
μόνος του - εμείς
λαμβάνουμε γνώση...'*

Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Προσδοκία

Προϊόν

συνεργασίας γενικού
δασκάλου, ειδικού
δασκάλου και
συνδεδετικού
λειτουργού. Οι
γονείς
συνεισφέρουν.

Πραγματικότητα

'Εγώ ετοιμάζω το
Εξατομικευμένο
πρόγραμμα του
παιδιού.'

Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Προσδοκία

Προϊόν
συνεργασίας γενικού
δασκάλου, ειδικού
δασκάλου και
συνδεδετικού λειτουργού.
Οι γονείς συνεισφέρουν.

Πραγματικότητα

'Το κάνω εγώ μόνη μου
ή με τη
λογοθεραπεύτρια. Μετά
η Συνδεδετική Λειτουργός
το βλέπει (...) καλούμε
την πολυθεματική
ομάδα και
ενημερώνουμε τους
γονείς.'

Αξιολόγηση

Προσδοκία

Λειτουργούν
Πολυθεματικές
Ομάδες για την
αξιολόγηση του
παιδιού

Πραγματικότητα

*είναι πάρα πολύ
χρήσιμες, δεν έχουμε
όμως το χρόνο να το
κάνουμε για όλα τα
παιδιά...*

*...και δύο φορές το
χρόνο πρέπει να
γίνονται, αλλά δεν
υπάρχει χρόνος...'*

Αξιολόγηση

Προσδοκία

Ατομική Έκθεση στα
πλαίσια της
αξιολόγησης του
παιδιού

Πραγματικότητα

*'...χρειάζεται χρόνος να
την κάνεις... Τούτος ο
χρόνος πού θα βρεθεί;
Οι οδηγίες είναι να
αφαιρείται ένα
δεκάλεπτο-
δεκαπεντάλεπτο από
κάθε μαθητή... Εγώ
τόσα χρόνια δε μπόρεσα
να το κάνω ποτέ...'*

Αξιολόγηση

Έλλειψη χρόνου και κονδυλίων σημαίνει ότι οι πολυθεματικές ομάδες δεν λειτουργούν για όλα τα παιδιά, γίνονται επιλεκτικά και μία μόνο φορά το χρόνο, και οι ατομικές εκθέσεις αξιολόγησης δεν συμπληρώνονται.

Άρα λοιπόν πού βρισκόμαστε;

- Απέχουμε πολύ από το όραμα της ενιαίας εκπαίδευσης - έχουμε απλά ένταξη και μάλιστα μια περίεργη μορφή ένταξης
- Η πραγματικότητα αυτής της ένταξης απέχει πολύ από το ενταξιακό όραμα που οδήγησε στην ψήφιση της νέας νομοθεσίας

Σε ένα πρώτο επίπεδο μπορούμε να πούμε ότι:

- Τα προβλήματα πρακτικής που προκύπτουν είναι συχνά παρόμοια με εκείνα που αντιμετωπίζαμε πριν από την ψήφιση του νόμου.
- Υπάρχουν επίσης νέα προβλήματα τα οποία συνδέονται με την εξάπλωση προσωπικού και μεθοδολογίας από το ειδικό σχολείο στο γενικό.

και όΤΙ...

- Αυτό συμβαίνει διότι η έμφαση έχει δοθεί - λανθασμένα- στην ανάπτυξη ειδικής στήριξης και όχι στην αλλαγή της σχολικής πρακτικής.
- Υπάρχουν πολλοί λόγοι γι αυτό. Ένας βασικός λόγος είναι ότι η παρούσα πρακτική είναι πολύ ευκολότερο να υλοποιηθεί χωρίς να ενοχληθεί η 'συνήθης' ρουτίνα του σχολείου.

Και επίσης ότι...

- Πώς μπορούμε ένας άλλος λόγος είναι ότι πολύ λίγοι ανάμεσα σ' εκείνους που λαμβάνουν αποφάσεις και υλοποιούν τη νομοθεσία έχουν καταλάβει τη φιλοσοφία του νόμου εφόσον προέρχονται από διαχωριστικά συστήματα. Υπάρχει βέβαια και η πιθανότητα ότι μερικοί από αυτούς πολύ απλά δεν ασπάζονται την ενταξιακή φιλοσοφία.

Σε λена άλλο, πιο ανησυχητικό επίπεδο διαπιστώνουμε ότι:

Η ενταξιακή νομοθεσία στην προσπάθειά της να διευρύνει τις ευκαιρίες για περιθωριοποιημένα παιδιά που εκπαιδεύονταν στο παρελθόν εκτός γενικού σχολείου, έχει λειτουργήσει σαν Δούρειος Ίππος, διευκολύνοντας την είσοδο στο γενικό σχολείο ειδικών οι οποίοι εργάζονταν παραδοσιακά εκτός γενικού σχολείου, Αυτό έχει προκαλέσει μεγάλη ζημιά σε...



- Τον αποκλεισμό από το γενικό αναλυτικό πρόγραμμα παιδιών τα οποία βρίσκονται μέσα στα πλαίσια του γενικού σχολείου
- 'Ειδικοί' που γνωρίζουν ελάχιστα ή και καθόλου από διδασκαλία ελέγχουν το αναλυτικό πρόγραμμα παιδιών στα οποία έχουν πρόσβαση μέσα στο γενικό σχολείο
- 'Ειδικοί' χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση εισβάλουν σε παραδοσιακούς σχολικούς χώρους και 'παθολογοποιούν' καθημερινές σχολικές πρακτικές



Απροθυμία των γενικών εκπαιδευτικών να χειριστούν παιδιά με ειδικές ανάγκες, προσφέρει τη δυνατότητα σε εξωτερικούς 'ειδικούς' να χειρίζονται ακόμα περισσότερες περιπτώσεις παιδιών τα οποία υπο κανονικές συνθήκες θα τα χειριζόταν ο δάσκαλος της τάξης.



Υποτιθέμενη εξειδίκευση εκ μέρους των ειδικών αυτών -η οποία συχνά λίγα έχει να κάνει με την πραγματικότητα- υποσκάπτει την αυτο-πεποίθηση των γενικών δασκάλων στη δικιά τους κατάρτιση και στις διδακτικές τους ικανότητες για όλα τα παιδιά.

Μήπως πρόκειται για ντόπια κυριακά φαινόμενα;

'the special education fraternity considered its options, repainted the signs on the side of the bus and continued on largely unimpeded'
(Slee 2006, p. 112)

Πολύ φοβάμαι πως όχι...

'special education has lost little ground' and we have 'a reproduction of special education paradigms and rituals in regular classroom'.

(Vislie 2003, p. 29)



'... The implementation of integration not only keeps in place older forms of segregation, such as education outside the mainstream school, but also legitimates new forms of marginalisation, such as an increase in the number of pupils who are labelled within the ordinary school... (Sideri, in press)

Τι μπορεί να γίνει τώρα;

- Μερικά από αυτά τα προβλήματα θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί με προσεκτική προετοιμασία. Εν τούτοις δεν είναι ακόμη αργά για να παρέμβουμε με διορθωτικά μέτρα όπως εντατικό πρόγραμμα επιμόρφωσης με έμφαση στην αποδοχή της διαφορετικότητας στην τάξη και στο σχολείο, διαφοροποίηση Αναλυτικών Προγραμμάτων και προετοιμασία εκπαιδευτικού υλικού το οποίο θα στηρίξει το *δάσκαλο της γενικής τάξης*. Όλα αυτά υλοποιούνται σταδιακά στα πλαίσια της εκαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Ο στόχος μας πρέπει να είναι

Να τοποθετήσουμε την έμφαση πίσω
στη γενική τάξη

παρόλο που είναι δύσκολο - ίσως
ακατόρθωτο πια- να αναστρέψουμε την
πορεία των πραγμάτων.

Δικός μας ρόλος

...και ο δικός μας ρόλος θα πρέπει να είναι ενεργός σε τρία επίπεδα:

- συμμετοχή στις διαδικασίες της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης για παρέμβαση στην χάραξη πολιτικής
- Συλλογή ερευνητικών δεδομένων που χαρτογραφούν με περισσότερη λεπτομέρεια την κατάσταση
- Εκπαίδευση εκπαιδευτικών (και άλλων) με 'εμφαση στο όραμα της ενιαίας εκπαίδευσης

Τέλος

Αν το καταφέρουμε αυτό, τότε θα μπορούμε να μιλάμε για ταύτιση προσδοκιών και πραγματικότητας και σύμπνοια ρητορικής και πρακτικής.

Αν όχι...

Πήγα στη διαθεματική για έναν περίπατο. Τόξερα πως δε θα γίνει τίποτα. Τίποτα δεν άλλαξε! Όλα είναι όπως πριν... Αισθανόμουν γελοία στη διαθεματική. Να σου πώ γιατί: Γιατί η Συνδετική Λειτουργός έκανε ότι της έλεγε η ειδική δασκάλα, και η ψυχολόγος δεν έκανε τίποτα...